

1. Obiekt

ZAŁOŻENIE DWORSKO-FOLWARCZNE
ZACHARZEW

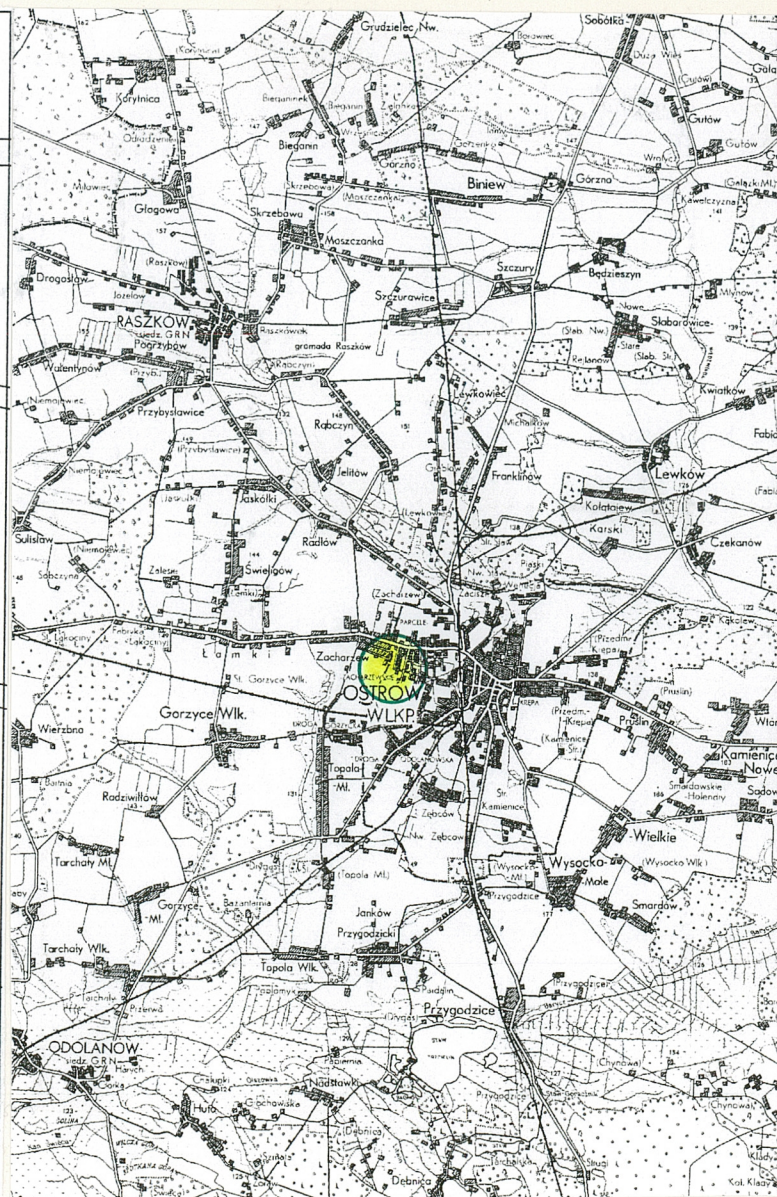
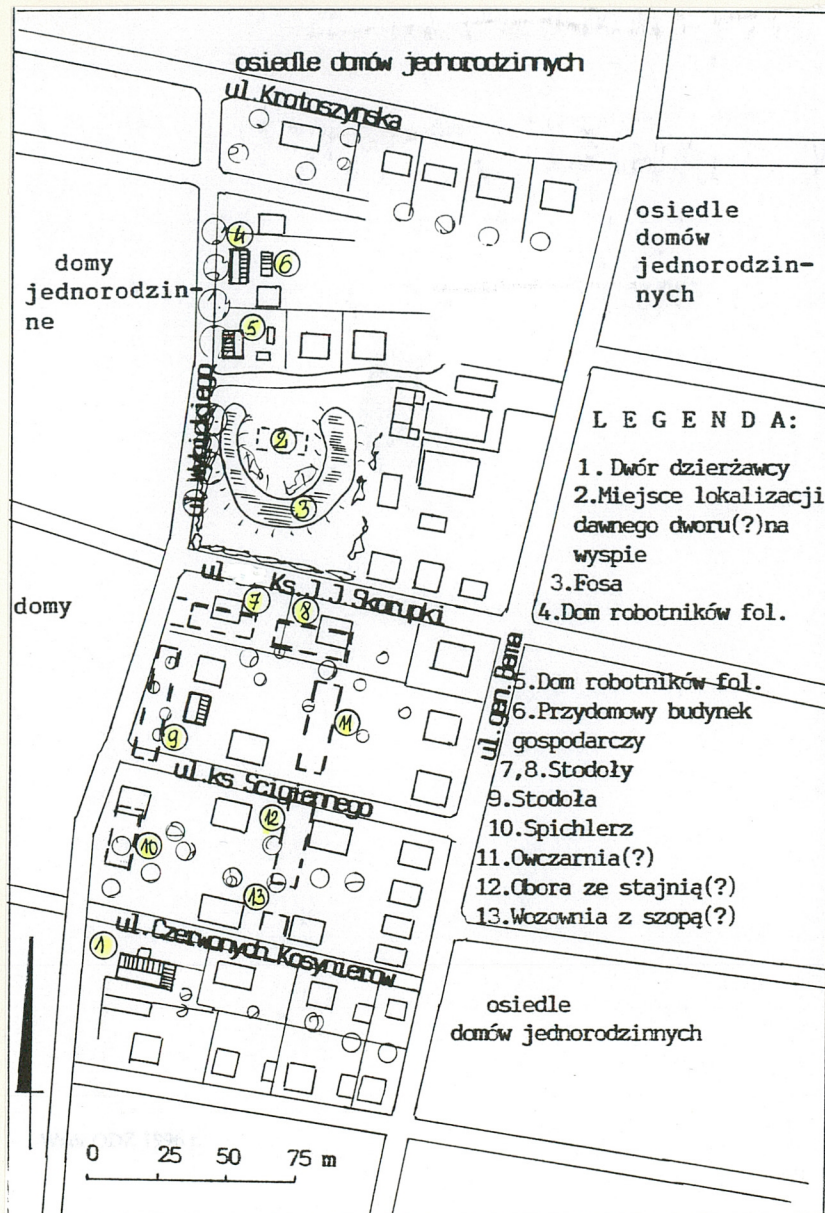
2. Czas powstania

XIV-1 ćw. XX w.

3. Miejscowość

OSTRÓW
WIELKOPOLSKI

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

4. Adres

Ostrów Wielkopolski 63-400
ul. Czerwonych Kosynierów 11
nr hipoteczny ul. Wybickiego

lub. ewid. gruntów

5. Przynależność administracyjna

wielkopolskie
województwo
powiat Ostrów Wielkopolski
gmina Ostrów Wielkopolski

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Zacharzewo

7. Przynależność administracyjna
przed 1.01.1999 r.

województwo kaliskie

powiat

8. Właściciel i jego adres

Urząd Miasta Ostrów Wlkp.
MPGM spółka z o.o. Ostrów Wlkp.

9. Użytkownik i jego adres

10. Rejestr zabytków

Nr data

Wieś Zacharzew wymieniana w źródłach od 1444 roku. Wówczas rozgraniczono jej ziemie z sąsiednią Topołą a w 1446 roku z Gorzycami. W 1505 roku właścicielem Zacharzewa był już Maciej Radzimski. W 1535 roku jego owdowiała żona kwi-towała Piotra Radzimskiego. Z kolei dziesięć lat później jako dziedzic wzmiankowany Ma-ciej Zacharzewski (zapewne czę-ści). W 1550 roku wieś kupioną od Piotra Radzimskiego objął we władanie Wojciech Rąpczyń-ski. W następnym roku jakąś część Zacharzewa Franciszek Chwalczewski zobowiązał się sprzedać bratu Piotrowi. Po śmierci Piotra jego synowie scedowali swoją połowę wsi Maciejowi Kiełczewskiemu (w 1568 roku). Z kolei w 1572 ro-ku Jerzy Kiełczewski nabył po-łowę Zacharzewa należącą wcześniej do Piotra Chwalcze-wskiego a w 1584 roku człon Jakuba Zacharzewskiego. Po Je-rzym włości ostrowskie (z Za-

Miasto Ostrów Wielkopolski usytuowane jest w terenie płaskim, po po-łudniowej stronie rzeki Ołobok. Przez Ostrów Wielkopolski prowadzą dwie ważne trasy komunikacyjne: ze Śląska w kierunku Bydgoszczy przez Kalisz a także ze Śląska do Poznania przez Pleszew. Także Ostrów jest ważnym węzłem kolejowym gdzie zbiegają się tory od strony Kali-sza, Poznania (przez Jarocin, Pleszew), Kępna, Odolanowa i Krotoszyna. Przy północnym obrzeżu obecnego miasta znajdują się większe tereny leśne i rekreacyjne przy Szczygliczce, Nowym Stawie i Wenecji. Nato-miast w kierunku południowo-wschodnim ciągną się wzniesienia od Wy-socka Małego przez Wysocko Wielkie w kierunku Sadowia. Założenie dwor-sko-folwarczne Zacharzew usytuowane jest w zachodniej części Ostrowa Wielkopolskiego, około 3 km od centrum miasta. Rozplanowane jest w terenie równinnym, płaskim. Jeszcze w okresie przedwojennym znajdowa-ło się ono we wschodnim skraju wsi Zacharzew i w obręb Ostrowa zo-stało włączone w 1934 roku. Założenie obecnie o silnie zmienionym i przekształconym układzie przestrzennym po jego podziale na działki budowlane i wytyczeniu nowych ulic. Założenie znajduje się po połud-niowej stronie dawnego traktu biegnącego od Ostrowa Wielkopolskiego do wsi Zacharzew i dalej w kierunku Lamek, Daniszyna i Krotoszyna. Obecnie ten trakt to ulica Krotoszyńska od której w kierunku południo-wym odchodzą liczne ulice. Ulica J. Wybickiego została w części wytyczo-na zapewne w miejscu dawnego dojazdu do narożnika podwórza od traktu "krotoszyńskiego". Ulica J. Wybickiego wytycza zachodnią krawędź daw-nego założenia a sąsiednia (równoległa) ulica Bema prowadzi w pobliżu dawnego obrzeża wschodniego. Między tymi dwiema ulicami biegną prosto-padle na terenie zespołu zasadniczo trzy ulice: ks. J. J. Skorupki, ks. Ści-giennego, Czerwonych Kosynierów. W ich obrębie znajdują się działki i domkami jednorodzinnymi a w części północnej także szklarnie.

14. Kubatura -----	15. Powierzchnia użytkowa ok.3 ha	16. Przeznaczenie pierwotne uprawa zbóż	17. Użytkowanie obecne rozparcelowany
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja (po 1945 r.) Po 1945 roku likwidacji uległa zabudowa podwórza folwarcznego a jego teren podzielono na działki budowlane.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Układ kompozycyjny założenia zatarty po podziale zespołu na działki budowlane i wytyczeniu nowych ulic.Całkowitemu zatarciu uległo podwórze folwarczne.Zachowana jest natomiast wyspa-kopiec otoczona od strony pd. wsch. i zach. fosą.Dwór dzierżawcy w stanie średnim,z częściowo zawilgoconymi ścianami i dużymi ubytkami w tynkach elewacyjnych w strefie parteru. Dom robotników folwarcznych (4) a także budynek gospodarczy(6) w stanie złym z zawilgoconymi ścianami,z dziurami w dachu,z częściowo zarwanymi stropami;brak w większości stolarki okiennej.Dom robotników folwarcznych(5) zamieszkany,w stanie średnim.	
20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Zabezpieczyć fosę i kopiec przed dewastacją a jego otoczenie przed dalszą zabudową.			

21. Akta archiwalne i źródła ikonograficzne (rodzaj, numer i miejsce przechowywania)

23. Uwagi różne

24. Opracowanie karty ewidencyjnej

mgr STANISŁAW MAŁYSZKO 2000 r.

tekst imię, nazwisko, data, podpis

STANISŁAW MAŁYSZKO 2000 r.

plany, rysunki imię, nazwisko, data, podpis

STANISŁAW MAŁYSZKO 2000 r.

zdjęcia fotogr. imię, nazwisko, data, podpis

MNR-Szreniawa

miejsce przechowywania negatywów

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

22. Bibliografia

S.Małyszko,Majątki wielkopolskie,T.III,powiat ostrowski,Szreniawa 1996 r.

Teki Dworzaczka,CD ROM,wersja 1.2.0 dla Windows

Handbuch des Grundbesitzes im Deutschen Reiche,Berlin 1881, 1896,1899,1909,1913

Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski,T.1-7,Warszawa

Księga adresowa gospodarstw rolnych woj.poznańskiego,pod red. A.Ostrowskiego,Poznań 1926

Kurzgefasstes statistisches Handbuch der Posen,Posen 1870, 1877,1865

Plater L.,Opisanie jeograficzno-historyczno-statystyczne Wielkiego Księstwa Poznańskiego,Paryż 1841

Callier E.,Powiat kaliski w XVI stuleciu,Poznań 1887

Hładyłowicz K.J.,Zmiany krajobrazu i rozwój osadnictwa w Wielkopolsce od XIV do XIX wieku,Lwów 1932

Ostrów Wielkopolski.Dzieje miasta i regionu,Poznań 1990

Inwentarze dóbr szlacheckich powiatu kaliskiego,T.I,Wrocław 1955

Pruska mapa topograficzna "Messtischblatt",skala 1:25000

25. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

26. Załączniki

wkładka nr:1,2,3,4

1. Miejscowość	OSTRÓW WIELKOPOLSKI	5. Obiekt (nazwa jak w karcie)	6. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina	OSTRÓW WIELKOPOLSKI	ZAŁOŻENIE DWORSKO-FOLWARCZNE(ZACHARZEW)	cd opisu, zdjęcia
3. Powiat	OSTRÓW WIELKOPOLSKI		
4. Województwo	WIELKOPOLSKIE		

4. Całkowitemu zatarciu uległ dziedziniec folwarczny który jeszcze w okresie powojennym rozplanowany był na rzucie wydłużonego prostokąta. Na jego obrzeżu południowym stał dwór dzierżawcy(1) który zachował się do tej pory. Obecnie ustawiony jest on po południowej stronie ul. Czerwonych Kosynierów i zwrócony elewacją frontową w kierunku północnym. Po południowej stronie dworu rozciągał się czworoboczny ogród użytkowy w miejscu którego znajdują się obecnie domy jednorodzinne. Druga część członu rezydencjonalnego założenia zacharzewskiego zachowała się do tej pory w odległości około 200 metrów na południe od dworu dzierżawcy(1) po północnej stronie terenu dawnego podwórza. Tam znajduje się kopiec z pozostałościami fundamentów murowanej budowli(2) otoczony od strony północnej i częściowo wschodniej i zachodniej fosą(3). Czworoboczne podwórze folwarczne między dworkiem dzierżawcy a fosą(3)(ul. Czerwonych Kosynierów i ul. J. J. Skorupki) od wschodu zabudowane było niegdyś drewnianą wozownią z szopą oborą stajnią z kurnikiem i sieczkarnią i owczarnią z wagą. Z kolei na obrzeżu zachodnim stały spichlerz i stodoła; na krawędzi północnej-dwie stodoły. We wnętrzu tego, nie zachowanego dziedzińca była kuźnia, chlew i szopa.

Kolonia domów robotników folwarcznych położona jest przy dawnym dojeździe od traktu "krotoszyńskiego" na podwórze, obecnie po wschodniej stronie ul. Wybickiego, na północny-zachód od kopca z pozostałościami fosi. Tam zachowały się dwa domy mieszkalne ustawione kalenicowo do ul. Wybickiego (4,5). Po stronie wschodniej czworaka(4) stoi przydomowy budynek gospodarczy(6) sąsiadujący w nowszą zabudowę obejmującą budynki utworzonych po 1945 roku.

Materiał: ściany murowane z cegły ceramicznej(1,4,5,6), częściowo z kamienia(1); nakryte wysokimi dachami dwuspadowymi(1,4,5), pokryte dachówkami ceramicznymi(1,4,5). Elewacje pozostawione w cegle(4,5 6), częściowo kamienne i tynkowane(1).

3.

4.

5.

1. Miejscowość OSTRÓW WIELKOPOLSKI	5. Obiekt (nazwa jak w karcie)	6. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina OSTRÓW WIELKOPOLSKI	ZAŁOŻENIE DWORSKO-FOLWARCZNE Zacharzew	cd historia, zdjęcia
3. Powiat OSTRÓW WIELKOPOLSKI		
4. Województwo WIELKOPOLSKIE		

6.

7.

Wkładkę założył:
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów

8.

9.

1. Miejscowość..... OSTRÓW WIELKOPOLSKI
 2. Gmina..... OSTRÓW WIELKOPOLSKI
 3. Województwo..... WIELKOPOLSKIE

4. Obiekt (nazwa jak w karcie)

ZAŁOŻENIE DWORSKO-FOLWARCZNE Zacharzew

5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)

cd historia, zdjęcia

charzewem) przed 1618 rokiem przejął syn Jan Kiełczewski podstoli kaliski. Po Janie kolejnym właścicielem był syn Jan. Do Kiełczewskich Zacharzew z Ostrowem i Krępą należał do 1654 roku. W 1730 roku wieś z folwarkiem była w kluczu krępskim dóbr przygodzickich które były własnością marszałka koronnego F. Bielińskiego. Wtedy w obręb zespołu folwarcznego wchodził dwór na kopcu, obory, chlew, mielcuch i owczarnia, kurnik, chałupa pastucha a także dwie stodoły i spichlerz. W 1755 roku włości przygodzickie stały się własnością Marcina księcia Radziwiłła, syna Doroty Henryki Przebendowskiej i Jana Mikołaja Radziwiłła herbu Trąby. Kolejnym właścicielem dóbr przygodzickich (z Zacharzewem) po Marcinie został syn Michał Hieronim. W 1789 roku wieś liczyła 30 dymów i 226 mieszkańców a w 1821 roku - 30 dymów i 280 ludzi. Notarialnie w 1823 roku kolejnym dziedzicem dóbr przygodzickich został Antoni Henryk Radziwiłł, ordynat słucki, ołycki, nieświeski; namiestnik Wielkiego Księstwa Poznańskiego. W latach 20. XIX w. w Zacharzewie oprócz folwarku znajdowało się 27 gospodarstw. Z nich cztery należały do leśniczego, owczarza, cieśli i karczmarza.

12.

13.

14.

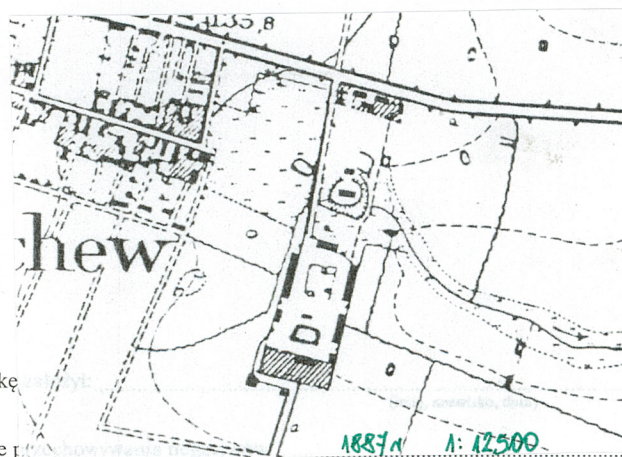
15.

1. Miejscowość	OSTRÓW WIELKOPOLSKI	5. Obiekt (nazwa jak w karcie)	6. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina	OSTRÓW WIELKOPOLSKI	ZAŁOŻENIE DWORSKO-FOLWARCZNE Zacharzew	cd historia, zdjęcia
3. Powiat	OSTRÓW WIELKOPOLSKI		
4. Województwo	WIELKOPOLSKIE		

Fot. 254. Widok na kopiec i fosę – zdjęcie z lotu ptaka

Po Antonim Henryku Radziwille kolejnymi właścicielami rozległych włości przygodzickich zostali synowie Fryderyk Wilhelm i Bogusław Fryderyk. Oni razem władali dobrami do 1870 r. a przez trzy kolejne lata właścicielem samodzielnym był Bogusław Fryderyk. W 1865 roku sam majątek zacharzewski obejmował 1308 morgi. W 1870 roku jako jego dzierżawcę wymieniono Wilhelma Lange a siedem lat później Bernharda Lange. Zapewne z 4 ćw. XIX wieku pochodzi murowany dworek dzierżawcy rozbudowany o przybudówkę wschodnią na początku XX wieku. Z 4 ćw. XIX wieku pochodzą także domy robotników folwarcznych i pozostałości budynku inwentarskiego. Właścicielem dóbr przygodzickich (z Zacharzewem) od 1873 do 1926 r. był Ferdynand Radziwiłł a później jego syn Michał Karol Alojzy Wilhelm. W latach dziewięćdziesiątych XIX w. w majątku zachorzewskim znajdowało się 5 domów i 114 ludzi. W 1905 roku obszar włości liczył 379,2 ha, w tym 278 ha pól, 60,3 ha łąk, 28,1 ha pól. Dwa lata później w gospodarstwie chowano 46 koni, 10 owiec i 32 świnie. W 1929 roku majątek zajmował 322 ha. Z tego dwa lata później rozparcelowano 113 ha gruntów folwarcznych.

Wkładke

Miejsce

SPIS zdjęć:

1. Widok od strony południowej na kopiec
2. Widok od strony zachodniej na fosę i kopiec
3. Dwór-elewnacja frontowa
4. Dwór-widok od pn.-zach.
5. Fragment elewnacji pd. dworu
6. Dwór-przybudówka
7. Dwór-elewnacja szczytowa
8. Dwór-otwór okienny-fragment elewnacji
9. Dwór-cokół kamienny
10. Dom robotników(4)-widok od zach.
11. Dom robotników folwarcznych(4)-elewnacja zach.
12. Dom robotników(5)-widok od pd.-zach.
13. Budynek gospodarczy
14. Dom robotników(5)-elewnacja zachodnia
15. Kolonia domów robotników-widok od pn.-zach.
16. Domy robotników folwarcznych
17. Budynek gospodarczy-widok od zach.

16.

17.